René Guénon

JOSEPH DE MAISTRE MUNKÁSSÁGA KAPCSÁN*

A „misztikus" Joseph de Maistre[1]

Nemrég megjelent e könyv új, javított kiadása,[2] mely számos jegyzettel bővült. Ezek részletesebben kifejtenek bizonyos pontokat, valamint egymással összefüggő kérdéseknek szánt munkákat jeleznek, amelyek az első kiadás óta jelentek meg. Olvasóink közül azoknak, akik még nem ismernék e munkát, mondjuk el, hogy a lehető legteljesebben mutatja be Joseph de Maistre szabadkőműves pályáját, kapcsolatait a korának szabadkőművességéhez kapcsolódó beavatási szervezetekkel és az e szervezetekhez tartozó különféle személyekkel, valamint azt a jelentős hatást, amit tanításaik gyakoroltak gondolkozására. Az egész roppant érdekes, annál is inkább, mivel Joseph de Maistre vallási és társadalmi elképzeléseit a leggyakrabban nagyon rosszul értelmezték, sőt olykor teljesen kiforgatták, s olyan értelemben magyarázták, ami egyáltalán nem felelt meg valódi szándékainak; a szükséges helyreigazítást egyedül a szóban forgó hatások ismerete tette lehetővé. A legfőbb kritika, amit meg kellene fogalmaznunk, lényegében a könyv címére vonatkozik, mivel, az igazat megvallva, semmi „misztikust" nem látunk az egészben, és amikor Joseph de Maistre távol is maradt mindennemű beavatási rendű tevékenységtől, akkor sem tűnik úgy, hogy emiatt valaha a miszticizmus felé fordult volna, ahogy olykor mások. De úgy sem tűnik, hogy valós orientációbéli változás történt volna nála, hanem diplomáciai funkciója írta elő számára a tartózkodás általa – okkal vagy ok nélkül – megbecsült egyszerű attitűdjét. Remélhetjük-e, hogy némelyek elméjében a beavatási és a misztikus rend összezavarása valaha teljesen eloszlik?

Joseph de Maistre terve a népek egységére[3]

Émile Dermenghem, akinek már köszönhettünk egy jelentős munkát *A misztikus Joseph de Maistre*-ről, közzétette e szerző kiadatlan

* Mivel az olvasó a *Magyar Hüperión* korábbi számaiban hosszabb-rövidebb szabadkőművesellenes megjegyzéseket talál (például 2. sz. 153–169. o., 3. sz. 366–371. o., 4. sz. 26–32. o., 10. sz. 308. o., 11. sz. 477–486. o., 14. sz. 334–348. o., 15. sz. 413–430. o.), nyilvánvaló, hogy nem a szabadkőművesség iránti szimpátiánkból közöljük az alábbi írást. A publikáció oka, hogy Joseph de Maistre munkásságának mélyebb, spirituális sajátosságaira irányítsuk a figyelmet, *attól függetlenül,* hogy itt egyszersmind feltárul élete korábbi, szabadkőműves korszaka.

Az összeállítás posztumusz forrása: René Guénon: *Études sur la Franc-Maçonnerie et le Compagnonnage*. I–II. köt. Párizs, 1964, Éditions Traditionnelles, 120. és 6–11. o. *(A szerk.)*

[1] *Études Traditionnelles* (Párizs) 1947. június. Könyvrecenzió. *(A szerk.)*

[2] Émile Dermenghem: *Joseph de Maistre mystique*. Párizs, 1946, La Colomb.

[3] *Vers L'Unité* (H. n.) 1927. május. Tanulmány. Az eredeti címben foglalt *„Union des Peuples"* nem a későbbi Népszövetségre vagy bármely más politikai szerveződésre utal, hanem a bibliai *„omnes gentes"* egységére. *(A szerk.)*

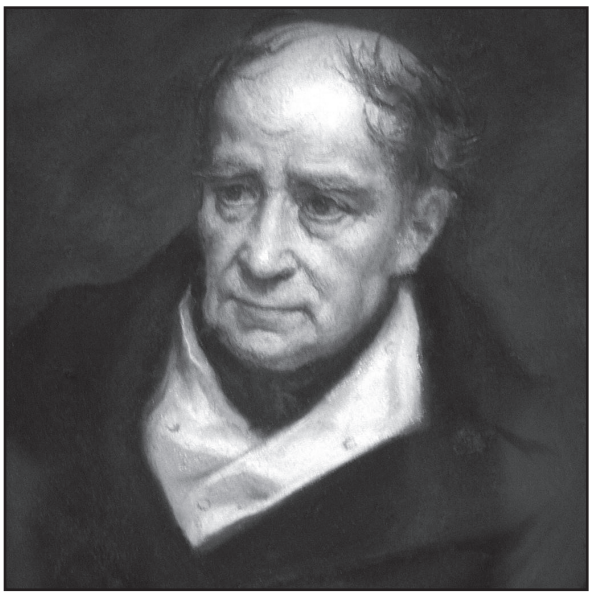
kéziratát: egy 1782-es, a wilhelmsbadi konvent alkalmából Ferdinand de Brunswick herceghez (*Victoria Lovagja*), a Helyreállított Skót Rend nagymesteréhez intézett értekezést. Ez utóbbi személy, *„a szabadkőműves anarchiában a rend és a bölcsesség hordozásának"* vágyával, a következő kérdéseket intézte a hatáskörébe tartozó valamennyi páholyhoz 1780-ban: „1. *A Rend egy régi társaságból eredeztethető, melyik ez a társaság?* 2. *Valóban léteznek-e ismeretlen feljebbvalók, s kik azok?* 3. *Mi a Rend valódi célja?* 4. *E cél a Templomos Rend helyreállítása?* 5. *Hogyan kell a lehető legtökéletesebben megrendezni a ceremóniát és a rítusokat?* 6. *A Rendnek foglalkoznia kell-e titkos tudományokkal?"* Ahhoz, hogy e kérdésekre válaszoljon, Joseph de Maistre összeállított egy saját – a chambéry-i Tökéletes Őszinteség Páholyának, melyhez tartozott, közös válaszától különálló – értekezést, amelyben *„Nagy Hitvallóként"*, vagyis a Helyreállított Rend legmagasabb fokozatú tagjaként (*Floribus Lovagja* néven) kívánta kifejezni *„egyes, másoknál boldogabb testvérek nézeteit, akik, úgy tűnik, arra rendeltettek, hogy egy felsőbb rend igazságait szemléljék"*. Ez az értekezés, mint Dermenghem mondja, *„az első fontos munka de Maistre tollából"*.

Joseph de Maistre nem fogadja el a szabadkőművesség templomos eredetét, és helytelenül ítéli meg az erre vonatkozó kérdés valódi jelentőségét. Sőt, odáig megy, hogy azt írja: *„Mit számít a Világegyetem számára a Templomos Rend elpusztítása?"* Ellenkezőleg, ez nagyon is fontos, mivel onnan datálódik a Nyugat saját beavatási tradíciójával való szakítása, a szakítás, amely valójában a modern világ összes intellektuális deviációjának elsőleges oka. E deviáció valóban messzebbre megy vissza, mint a reneszánsz, amely csupán a fontosabb etapok egyikét jelzi, s hogy megtaláljuk a kiindulópontját, a 14. századig kell visszamenni. Joseph de Maistre, akinek akkoriban egyébként csak elég homályos ismeretei voltak a középkor dolgairól, nem tudta, melyek voltak a beavatási tanítás átadásának eszközei, valamint nem ismerte a valódi spirituális hierarchia képviselőit. Ám ettől még határozottan állítja mindkettő létezését, ami azért nagy dolog, mivel figyelembe kell venni, hogy sok szabadkőműves szervezet milyen állapotban volt a 18. század végén, beleértve azokat is, amelyek valódi beavatást kívántak adni tagjaiknak, és nem akartak egy teljesen külsőleges formalizmusra szorítkozni: valamennyi olyasmihez igyekezett kapcsolódni, amelynek pontos természete ismeretlen volt számukra, olyan tradíciót próbáltak találni, amelynek jelei még mindenütt megvoltak, de a princípiumai elvesztek; egyikőjük sem birtokolta már az *„igaz jegyeket"*, ahogyan akkoriban mondták, s a wilhelmsbadi konvent kísérlet volt a rend helyreállítására a rítusok és a fokozatok káoszában. *„A Rend* – mondja Joseph de Maistre – *bizonyára nem kezdődhetett azzal, amit látunk. Minden azt jelzi, hogy a közönséges szabadkőművesség egy régi és tekintélyes törzstől leszakadt s valószínűleg romlott ág."* Ez a szigorú igazság. De hogyan tudhatjuk meg, melyik volt ez a törzs? Maistre angol könyvből idéz egy részletet, ahol építők bizonyos testületeiről van szó, és hozzáteszi: *„Jelentőségteljes, hogy az ilyen szervezetek alapítása egybeesik a templomosok elpusztításával."* Ez a megjegyzés további perspektívákat nyújthatott volna számára, de meglepő, hogy nem gondolkodott el jobban, annál inkább, mivel aligha van összhangban a fentebbiekkel. Egyébként, tegyük hozzá, ez csak a szabadkőművesség eredetéről szóló olyannyira komplex kérdés egyik oldala.

A kérdés másik oldalát a szabadkőművesség antik misztériumokkal való összekapcsolásának kísérletei képviselik: *„Rendünk legbölcsebb testvérei úgy gondolják, jó okuk van azt hinni, hogy az igazi szabadkőművesség nem más, mint* a par excellence emberről szóló tudomány, *vagyis az*

ember eredetének és sorsának megismerése. Némelyek hozzáteszik, hogy e tudomány lényegében nem különbözik a régi görög vagy egyiptomi beavatástól." Joseph de Maistre ellenvetésként hozza fel, hogy lehetetlen pontosan tudni, miben álltak ezek a misztériumok, és hogy mit tanítottak bennük, és meglehetősen középszerű képet látszik alkotni magának erről, ami talán még meglepőbb, mint a templomosok kapcsán tanúsított hasonló magatartása. Tényleg, amikor nem habozik nagyon helyesen azt állítani, hogy az összes népnél megtaláljuk *„a kezdeti Tradíció maradványait"*, hogy nem támad az a gondolata, hogy a misztériumok legfőbb célja pontosan e Tradíció megőrzése? Mégis, bizonyos értelemben elfogadja, hogy a beavatás, amelynek a szabadkőművesség az örököse, *„a dolgok eredetéig"*, a világ kezdetéig megy vissza: *„Az igazi vallás tizenhét évszázadnál sokkal többet fog át: azon a napon született, mikor a napok létrejöttek"*. Ami itt megint elkerüli a figyelmét, az átadás eszközei, és úgy látjuk, kissé túl könnyen belenyugszik e hiányosságba; igaz, csak huszonkilenc éves volt, amikor ezt az értekezést írta.

Egy másik kérdésre adott válasz ismét azt bizonyítja, hogy Joseph de Maistre beavatása, az általa birtokolt magas fokozat ellenére, korántsem volt tökéletes; és mennyi, legmagasabb fokozattal rendelkező szabadkőműves, úgy akkor, mint most, volt pontosan ugyanebben a helyzetben, vagy tudott még sokkal kevesebbet! Az *„ismeretlen feljebbvalók"* kérdéséről szeretnénk beszélni. Álljon itt, amit erről mond: *„Vannak-e mestereink? Nem, nincsenek. A bizonyíték rövid, de döntő. Nem ismerjük őket (…). Hogyan is vállalhattunk volna bármilyen hallgatólagos kötelezettséget láthatatlan feljebbvalók iránt, ha abban az esetben, amikor felfedik magukat, tán nem tetszettek volna számunkra, és visszavonultunk volna?"* Maistre nyilvánvalóan nem tudja, hogy miről van szó valójában, és hogy milyen lehet a

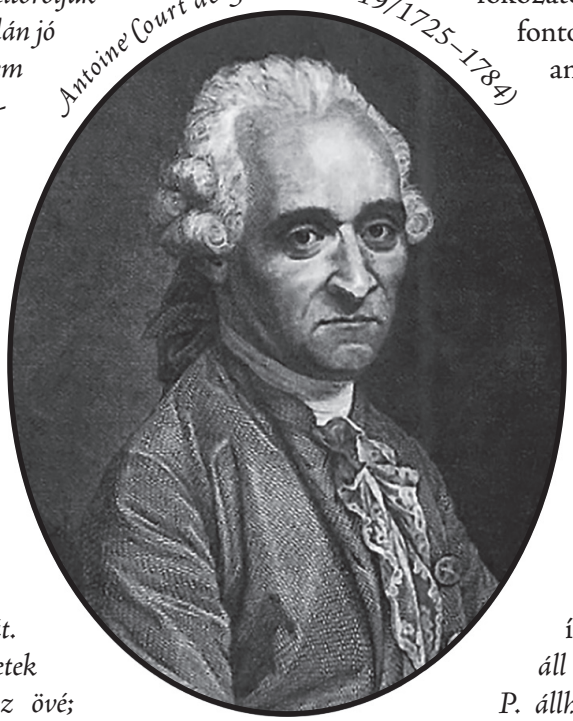

Józef Maria Hoene-Wroński (1776–1853)

valódi *„ismeretlen feljebbvalók"* cselekvésmódja. Ami a tényt illeti, hogy a szabadkőművesség saját vezetői nem ismerték az utóbbiakat, mindaz, mit ez bizonyít, annyi, hogy az igazi beavatási hierarchiához való effektív csatlakozás már nem létezett, és e feljebbvalók elismerésének tagadása meg kellett, hogy szüntesse az utolsó esélyt, amely a helyreállítása tekintetében létezhetett.

Az értekezés kétségkívül legérdekesebb része, amely a két utolsó kérdésre adott választ tartalmazza. Előbb azt kell figyelembe venni közülük, amelyik a ceremóniára vonatkozik. Joseph de Maistre, akinek számára *„a forma nagy dolog"*, mindazonáltal nem beszél a rituálé lényegében szimbolikus karakteréről és beavatási jelentőségéről, ami sajnálatos hiány. De hangsúlyozza azt, amit e rituálé gyakorlati értékének hívhatnánk, és amit erről mond, nagy pszichológiai igazság: *„Harminc-negyven ember csendben elhelyezkedve egy feketére vagy zöldre kárpitozott szoba falai mentén, egyedi ruhák által megkülönböztetve magát és csak engedéllyel beszélve, bármilyen javasolt*

témáról bölcsen elgondolkozik. Távolítsátok el a kárpitokat és a ruhákat, oltsátok el a gyertyákat, s csupán a helyváltoztatást engedélyezzétek: látni fogjátok, amint ugyanezen emberek egymásnak esnek, már nem értik meg egymást, avagy az újságról és a nőkről beszélgetnek; és a társadalom legértelmesebb tagja azelőtt hazatér, mielőtt elgondolkozna, hogy úgy cselekedett, mint bárki más (…). Mindenekelőtt óvakodjunk attól, hogy eltöröljük az esküt, ahogy néhányan, talán jó okkal, javasolták, ám amit nem tudunk megérteni. A hittudósok, akik be akarták bizonyítani, hogy esküink törvénybe ütköző, igen helytelenül okoskodtak. Igaz, hogy egyedül a polgári hatóság írhat elő és fogadhat el esküt a különböző társadalmi aktusok kapcsán; mégsem vitathatjuk el egy értelmes létezőtől a jogot, hogy esküvel hitelesítse szabad akaratából származó belső elhatározását. A szuverén csak a cselekedetek fölött uralkodik. Karom az övé; akaratom az enyém."

Antoine Court de Gébelin (1719/1725–1784)

Ezt követően afféle munkaterv következik a különböző fokozatok számára, melyek mindegyikének sajátos céllal kell rendelkeznie, és ez az, amit itt különösen ki akarunk emelni; de előbb fontos eloszlatni egy zavart. Minthogy a Joseph de Maistre által elfogadott felosztás csak három fokozatot tartalmaz, úgy tűnik, mintha Dermenghem azt értette volna ezen, hogy a három szimbolikus fokozatra akarja csökkenteni szabadkőművességet. Ez a magyarázat összeegyeztethetetlen a Helyreállított Skót Rend saját alkotmányával, amely lényegében magas fokozatokból álló Rítus. Dermenghem nem jelezte, hogy Joseph de Maistre „fokozatokat vagy osztályokat" írt-e. Az igazat megvallva, három osztályról van szó, amelyek mindegyike több, tulajdonképpeni alfokozatra osztható. Íme, hogyan látszik kialakulni e felosztás: az első osztály a három szimbolikus fokozatot tartalmazza; a második osztály megfelel a káptalani fokozatoknak, melyek közül a legfontosabb, s talán az egyetlen, amit valóban alkalmaznak a Helyreállított Rendben, a skót Szent András fokozat; végül a harmadik osztályt a Novícius, a Fegyvernök és a Nagy Hitvalló, vagyis a Szent Város Jótevő Lovagja alkotja. Ami azt bizonyítja még, hogy pontosan így kell érteni, az, amit az értekezés szerzője a harmadik osztály munkája kapcsán ír: *„Milyen hatalmas terület áll nyitva a buzgalom és a G. P. állhatatossága előtt!"* Nyilvánvalóan a Nagy Hitvallókról *(Grand Profès)* van szó, akik közé ő is tartozott, és nem a „Kék Páholy" szimpla mestereiről; itt tehát egyáltalán nincs szó a magas fokozatok eltörléséről, hanem ellenkezőleg, a saját természetükkel összhangban álló célok részükre történő kijelöléséről.

Az első osztálynak kijelölt cél először is a jó cselekedetek gyakorlása, *„aminek minden Rend* látható *céljának kell lennie"*. De ez nem elég, s hozzá kell tenni egy második célt, ami már intellektuálisabb: *„Nemcsak a szabadkőműves szívet alakítjuk ki az első fokozatban, hanem megvilágo-*

sítjuk a szellemét is, az erkölcs és a politika tanulmányozására összpontosítva, ami az államok erkölcse. A páholyokban megvitatjuk e két tudomány érdekes kérdéseit, és olykor írásban kikérjük majd a testvérek véleményét (…). Ám a testvérek nagy célja mindenekelőtt az lesz, hogy alapos ismeretet szerezzenek a hazájukról, arról, aminek az a birtokában van, és arról, amiben hiányt szenved, a szükség okairól és a megújulás eszközeiről."

„A szabadkőművesség második osztálya céljának, a javasolt rendszer szerint, a kormányok utasítása és az összes keresztény irányzat egyesítése kellene, hogy legyen." Ami az első pontot illeti, *„fáradhatatlanul foglalkoznánk a szenvedélyek által az igazság és a hatalom füle közé ékelődött mindenféle akadály eltávolításával (…). Az államhatárok nem korlátoznák e második osztály ténykedését, és a különböző nemzetekhez tartozó testvérek olykor buzgó egyetértéssel a legnagyobb jót tehetnék."* És íme a második cél: *„Nem lenne-e méltó ránk nézve, ha tervbe vennénk a kereszténység előmozdítását mint Rendünk céljainak egyikét? E terv két részből állna, mivel minden egyes közösségnek egyedül kell dolgoznia, valamint munkálkodnia azon, hogy közelebb kerüljenek egymáshoz (…). Levelezési bizottságokat kell létrehozni, főleg a különböző közösségek papjaiból, akiket felveszünk és beavatunk. Lassan dolgozunk, de biztosan. Semmiféle olyan hódításra nem vállalkozunk majd, ami ne lenne alkalmas a Nagy Mű tökéletesítésére (…). Mindaz, ami hozzájárulhat a vallás előmozdításához, a veszélyes nézetek kiirtásához, egyszóval ahhoz, hogy az igazság trónja a babonaság és a pyrrhonizmus romjain felemelkedjen, ezen osztály hatáskörébe tartozik majd."*

Végül a harmadik osztály célja az lesz, amit Joseph de Maistre *„transzcendens kereszténységnek"* hív, mely az ő számára *„a kinyilatkoztatás kinyilatkoztatása"*, és ama *„titkos tudományok"* lényegét alkotja, amelyekre az utolsó kérdés kapcsán célzott. Ez által *„számos gyötrő nehézségre találhatjuk meg a megoldást a birtokunkban lévő ismeretek révén"*. És pontosan kifejti, hogy *„A felsőbb osztályként elismert testvérek tanulmányainak és legmélyebb gondolatainak célja a ténybeli kutatások és a metafizikai ismeretek lesznek (…). A két testamentumban minden misztérium és mindkét törvény kiválasztottjai csak* igazi beavatottak *voltak. Tehát ki kell kérdezni e tiszteletre méltó antikvitást, s meg kell kérdezni, hogyan értette a* szent allegóriákat. *Ki kételkedhet abban, hogy az efféle kutatások ne nyújtanának számunkra győztes fegyvert a modern írókkal szemben, akik konokul kitartanak amellett, hogy az írásokban csak a szó szerinti értelmet lássák meg? Már a* vallási misztériumok *puszta kifejezése is megcáfolja őket, amelyet anélkül használunk nap mint nap, hogy az értelmébe hatolnánk. A* misztérium *szó, elvben, csak azok által formákba rejtett igazságot jelentett, akik a birtokában voltak."* S lehetséges-e világosabban és kifejezettebben kinyilvánítani az ezoterizmus létezését általánosan, és partikulárisan a keresztény ezoterizmusét? E kijelentés alátámasztására Court de Gébelin *Monde Primitif* című könyvéből kölcsönzött egyházi és zsidó szerzők különféle idézetei szolgálnak. A hatalmas kutatási területen egyébként mindenki megtalálja majd a képességei szerinti elfoglaltságot: *„Egyesek bátran vessék bele magukat a tudós tanulmányokba,*

„Fontos megjegyezni, hogy az egységnek, ahogy azt Joseph de Maistre elképzeli, mindenekelőtt a tisztán intellektuális rendben kell megvalósulnia; ez az, amit a magunk részéről is mindig állítottunk, mivel úgy gondoljuk, hogy a népek között valódi egyetértés, főképpen azok között, amelyek eltérő civilizációhoz tartoznak, csak az lehet, ami a szó eredeti értelmében vett princípiumokon alapulna."

melyek megsokszorozhatják címeiket és fényesíthetik azokat, amiket birtokolnak. Mások, akiket zsenialitásuk a metafizikai szemlélődésre tesz hivatottá, a dolgok önnön természetéből kutassák ki doktrínánk bizonyítékait. Megint mások (és köszönet Istennek, hogy sokan vannak!) mondják el, attól a Szellemtől tanultak, aki ott fúj, ahol akar, ahogy akar és amikor akar." A közvetlen inspirációhoz való folyamodás, ami ebben az utolsó mondatban kifejeződik, nem kevéssé figyelemre méltó.

E tervet sohasem alkalmazták, és azt se tudjuk, hogy Brunswick herceg tudomást szerezhetett-e róla; ám mégsem oly valószerűtlen, mint némelyek gondolhatnák, s úgy véljük, igen alkalmas arra, hogy érdekes gondolatokat ébresszen, ma éppúgy, mint abban a korban, amikor létrejött: ezért kellett hosszan idéznünk. Mindent összevetve így lehetne megfogalmazni a belőle kibontakozó általános képet: a nemzeti különbségek és partikularitások – melyeknek annak dacára, amit a jelenlegi internacionalisták hangoztatnak, először is a lehető legkomolyabban tudatára kell ébredni – bármiféle tagadásának és eltörlésének a szándéka nélkül a régi kereszténység inkább nemzetekfeletti, mint internacionális egységének helyreállításáról van szó, egységről, amit a sok szekta lerombolt, amelyek „szétszakították a varratlan ruhát", majd onnan az egyetemességbe való felemelkedésről, megvalósítva a katolicizmust a szó igazi értelmében, abban az értelemben, ahogy azt Wronski is értette, aki számára e katolicizmusnak csak akkor volna teljesen valóságos létezése, ha sikerülne valamennyi nép szent könyveibe foglalt tradíciók integrálása. Fontos megjegyezni, hogy az egységnek, ahogy azt Joseph de Maistre elképzeli, mindenekelőtt a tisztán intellektuális rendben kell megvalósulnia; ez az, amit a magunk részéről is mindig állítottunk, mivel úgy gondoljuk, hogy a népek között valódi egyetértés, főképpen azok között, amelyek eltérő civilizációhoz tartoznak, csak az lehet, ami a szó eredeti értelmében vett princípiumokon alapulna. Ilyen szilárd doktrinális alap nélkül semmi tartós nem jöhet létre; mindenféle politikai és gazdasági számítás hatástalan lesz e tekintetben, éppúgy, mint a szentimentális meggondolások, míg ha a princípiumokban való egyetértés realizálódik, akkor az egyetértésnek minden más területen szükségképpen létre kell jönnie.

A 18. század végének szabadkőművessége önmagában véve kétségkívül nem rendelkezett már azzal, ami e *„Nagy Mű"* végrehajtásához kellett, és amelynek bizonyos feltételeivel egyébként nagy valószínűséggel maga Joseph de Maistre sem volt tisztában. Azt jelentené ez, hogy egy ilyen tervet, ilyen vagy olyan formában, sohasem fogja már reprodukálni tudni semmilyen szervezet, amely valóban beavatási természetű és birtokolja „Ariadné fonalát", mely lehetővé tenné számára a tájékozódást ama megszámlálhatatlan formák labirintusában, amelyek alatt az egyetlen Tradíció rejtőzik, hogy újra megtalálja végre az „elveszett Igét" és kiemelje „a Fényt a Sötétségből, a Rendet a Káoszból"? Egyáltalán nem kívánjuk megjósolni a jövőt, ám bizonyos jelekből azt gondolhatjuk, hogy a jelenlegi világ kedvezőtlen látszatai ellenére a dolog talán nem teljesen lehetetlen. És fejezzük is be egy kissé profetikus mondattal, ami újfent Joseph de Maistre-től származik, a *Szentpétervári esték* című munkájának második beszélgetéséből: *„Fel kell készülnünk egy hatalmas, isteni rendű eseményre, amely felé gyorsuló ütemben haladunk, és amelynek hatással kell lennie valamennyi megfigyelőre. Rettenetes jóslatok hirdetik már,* az idő elérkezett."

Ford. Horváth Endre